

Mine erindringer

af

Kurt Henriksen

Indledning.

Jeg er født på Svinø på Nørremarksgården på 50 Tdl., der ligger ved Dybsø fjord med 1200 meter strandbred. Det var et dejligt sted for børn at vokse op. Gården ligger meget ensomt, en halv kilometer privat vej og en halv kilometer kommunevej til det første hus. Det første jeg kan huske er, da min søster blev født. Jeg var sendt i byen og sove om natten. Jeg kørte med mælkekusken hjem. Skuffelsen var stor, da det var en tøs. Jeg havde langt tid i forvejen lagt sukker i vinduet til storken, men jeg havde spist noget af sukkeret selv, så det var min egen skyld at det blev en tøs.

Vi havde et engareal til gården. Det lå op mod fjorden, og der blev slået hø på noget af det. Hvis der så blev vestenvind og højvandet, kunne høet drive væk, og kreaturerne måtte væk fra engene. I 1929 blev lodsejerne enige om, at anlægge en dæmning på 650 meter, 1,5 meter over daglig vande. Det kostede 2300 kr. Der blev lagt tipvognspor, og ler blev læsset på vognene med håndkraft. Min far var formand og førte daglig tilsyn med arbejdet. Jeg gik altid med far derud. Det skete at en tipvogn væltede. Det var en arbejdsmand fra Svinø, der havde påtaget sig arbejdet. Han hed Peder Jensen, var stor og meget hidsig. Far og Peder Jensen skændtes tit. Arbejdernes dagløn var meget lille. Det var så hårdt ler at grave i. Far udbetalte også penge til arbejderne. Året før havde Peder Jensen og de samme folk lavet dæmning ved Aunø fjord. Det var meget bedre jord at grave i. Dengang var Peder Jensen blevet uvenner med en arbejder, der havde tilnavnet Baronen. Peder Jensen slog ham oven i hovedet med skovlen, men skovlskafte knækkede til stort held for Peder Jensen og Baronen. Han havde fået tilnavnet Baronen, fordi han havde arbejdet hos en Baron i sine unge dage. Huset han boede i blev kaldt Baroniet.

Der skete en tragisk ulykke på nabogården. Bonden selv blev klemt ihjel i en port. De kørte hø ind. Der var et stykke vej at køre, og det var enghø, som er meget kort. For at høet ikke skulle falde af, brugte man et læstræ, d.v.s. en lang stang, som lå på langs ad vognen. Læstræet var strammet ned i begge ender. Han sad på læstræet, da han kørte ind igennem porten. Hestene var vant til det, så de gik som de plejede. Portoverliggeren fik fat i nakken, så ryggen blev knust, og han døde få dage efter. Efter den tid var der ikke nogen bønder på Svinø, der tillod, at karlene kørte med ind på læsset. Min far blev meget vred, hvis de gjorde det, så det gjorde karlen kun en gang.

Jeg var ikke ret stor, da far tog mig med ud om søndagen for at stange ål. Jeg var stolt, når vi kom hjem, og jeg havde fanget ål. Jeg havde mit eget ålejern, men det var altid lige efter, at far havde lånt mit ålejern, at jeg fangede en ål, men det blev bedre med tiden.

Vi fangede også mange rejer. Vi rystede kløvertangen, som groede på sten. Jeg havde mit eget net, som blev lavet større, efterhånden jeg blev større.

Et rejenet kaldes et gliv.

Karlene var tit med ud at stange ål og fange rejer. Engang vi havde en frisk karl, vi var ude at fange rejer. Jeg og pigerne fangede mange. Rejerne er grågrønne. Poul havde aldrig set andet end kogte rejer, og de er jo røde, så han smed dem ud for at være sandheste. Om vinteren når der blev is på stranden, gik vi ud for at stange

ål på is. Vi huggede et hul i isen. Særlig på Aunø fjorden fang-ede man mange ål.

Far fik en karl som altid gik med kedeldragt med **FORD** på ryggen. Lad os kalde ham Hugo Emil (han lever endnu). Han kunne lave biler og flyvemaskiner. Han kunne flyve en flyvemaskine, han kunne få en luftgyngel til at køre hele vejen rundt. Far og Poul (forkarlen) sagde: "Hold op med at fylde drengen med løgn". Jeg blev gal på far og Poul over, at de ikke værdsatte Hugo Emils kunnen. I kan godt se en dreng på 5 - 6 år med åben mund og udslåede ører, jeg troede på ham.

Når Hugo Emil havde været til bal, havde han altid tævet en 5 - 10 af de stærkeste karle. Hans brødre var lige så stærke.

Hans far og Hugo Emil kunne stange ål. Far og mig kunne fange en 15 - 20 stykker. De fangede så mange og store ål, at de ikke kunne bære dem af en gang.

Han sejlede tit hjem til Basnæs, så spiste han altid sin mors syltetøj. Han var meget dygtig, men han kom rigtig galt af sted engang han gik ned ved stranden og løste bukserne, fik han det hele ned i kedeldragten og da han tog den på igen, har jeg ikke nødig at sige hvad der skete mere! Jeg har aldrig selv villet have en kedeldragt!

Hans far blev kaldt atomsmeden, sønnerne atomsmedene og næste generation atomerne.

Hugo Emil gik også med blankskygget kasket. Mange af de mennesker, der ikke var fiskere, mekanikere eller søfolk, som gik med blankskygget kasket ville vise udadtil, at de var noget.

Jeg sagde altid, at man ikke skulle antage en karl med blankskygget kasket. Jeg gjorde det selv en gang for meget, han var ikke ret klog. Det grinede mine venner meget af.

Svinø skole.

I årene 1720 - 30 byggede kongen 240 rytterskoler på sine 12 ryttergodser. Samtidig påbød han godsejerne at bygge skoler på deres godser. Svinø skole blev bygget i 1727 af Gavnø gods, som Svinø var under indtil 1832, da Svinøerne købte sig fri. Den skole, jeg gik i, var bygget ca. 1900. Der var jord til de fleste af godsernes skoler. Svinø kirke er bygget på skolejord. Der var ca. 5 Tdl. til Svinø skole. Staldbygningen til Svinø skole blev revet ned i 1930. Drengene måtte tit før 1925 - 30 i skoletiden passe lærerens landbrug og kreaturer.

Skoletiden.

Jeg var 7 år og 4 måneder, da jeg begyndte i Svinø skole. Der var 2 klasser, 3 år i første klasse og 4 år i anden klasse. Vi gik hver anden dag, så jeg har gået 3 1/2 år i skole.

Den første dag var spændende. Der var 4 piger og 3 drenge. En af pigerne sagde i første time: "Nu æder jeg min mad", og det gjorde hun, - det var jo spændende med en madpakke.

Bertil og jeg sad og snakkede, og læreren spurgte hvad vi snak-kede om. "Det er ikke dig jeg snakker til!" sagde Bertil, og så snakkede vi videre; men de ting blev hurtigt rettet af læreren.

Når man gik i skole, var man udstyret med skoletaske, penalhus med griffel, en flaske vand og en klud, Oles lille læsebog og en madpakke. Det første år skrev vi kun på tavle, det var et værre skrigeri. Den første måned, jeg gik i skole, var hos lærer Tange. Han rejste til Næstved. Den sidste dag Tange var på Svinø, var begge klasser på de søndre enge, hvor der er et kolossalt fugleliv. Vi legede

alle sammen. Nogle af de store sprang over bækkene. Det skete, at nogle faldt og kørte på enden over bækken. Det var sket i Tanges tid, at der var stjålet nogle få øre eller en skrivebog, som kostede 10 øre. Så tog Tange en petroliumslampe og tændte den, og holdt glasset skråt. Så blev den, der havde stjålet, sort på fingrene, når de rørte ved glasset, sagde læreren. Det kunne vi ikke forstå dengang. Den naturlige forklaring var jo, at den, der havde stjålet, ikke turde røre glasset.

Så fik vi lærer Jensen. Han var vikar indtil sommerferien. Han var meget flink. Efter sommerferien kom lærer Christoffersen. Han var en udmærket lærer til første klasse. Christoffersen blev på Svinø altid. Da Svinø skole lukkede var han i Køng ved 1. og 2. klasse, - så mine børn har også gået hos Christoffersen. Majlis begyndte i Svinø skole, så hun begyndte også med at skrive på tavle.

Mellem Bertil og mig blev fra første skoledag knyttet et dejligt venskab, som har holdt altid. Det vil jeg fortælle om senere.

Når skoleåret var slut sidst i marts, var der eksamen. Den fore-gik på den måde, at Skolekommissionen kom og overværede undervisningen. Præsten var altid formand. Det var altid Lindeløv i min skoletid. Vi havde altid det pæne tøj på til eksamen. Vi havde også penge med, så vi kunne solde. Jeg havde 1 kr. med. En pose blandede bolsjer kostede 5 øre, en sodavand 10 øre.

Om aftenen var der eksamensbal, fiskerhans spillede på harmonika, det var en meget stor dag.

Ved hvert nyt skoleårs begyndelse begyndte vi på tavlen at skrive 1 - 2 - 3 - 4 o.s.v. Når det var godt nok, fortsatte vi med a - b - c - d o.s.v. Det gjorde vi også i 7. skoleår.

Skoledagen indledtes med, at vi sang en salme. Læreren bad Fader Vor. Så sang vi en salme igen. I anden klasse skiftedes børnene til at bede Fader Vor. Efter hvert frikvarter sang vi altid en sang. I første klasse lærte vi mest at skrive, regne, bibelhistorie og lidt salmevers. I den store klasse, som vi sagde, lærte vi, og skulle kunne udenad, mange salmer, Danmarkshistorie, bibelhistorie og katekismus. Det var en lille tynd bog med masser af bibelske skriftled. Det skulle vi kunne udenad. Vi lærte en del hovedregning. På legepladsen var der bom og ribber. Vi havde lidt gymnastik og noget boldspil om sommeren. Pigerne havde lidt hånd- gerning.

Fjerde Juledag var der altid skolejuletræ. Det foregik i forsamlingshuset. Det var en stor fest, som vi glædede os meget til. Alle var med. Det var en stor katastrofe, hvis man blev syg. Et år fik vores køer mund- og klovsyge, en smitsom kvægsyge. Min søster og mig måtte ikke gå i skole. Vi kom heller ikke med til Juletræ. Det var slemt.

Jeg vil fortælle små episoder fra skoletiden:

Det var altid vældigt sjovt, når mødrene kom op i skolen i timen og skældte ud. Det var ikke nær så morsomt, hvis jeg havde været med til at drille børnene.

Vi spillede kort i skolen. Vi måtte ikke spille om penge, så spillede vi om knapper. Engang var knapperne i bukserne på en dreng kommet i andres lommer. Vi var to drenge, der måtte med ud i skolegangen, da hans moder kom og skabte sig. Pigerne havde set hans bare numse, men Åge sagde, at han havde trukket bukserne ned selv, så vi klarede frisag.

Vi måtte ikke gå på WC i timerne. Vi skulle vente til frikvarteret. En pige spurgte engang, om hun måtte gå på WC. Læreren sagde nej. Et øjeblik efter blev hun rød i hovedet og løb ud. Der kom en våd

striben hen over gulvet. Det var synd for hende. Vi kaldte hende ajletønden. Børn kan være modbydelige.

Engang vi skulle bøje og sige ord f. eks.: en god hund, at være hund, sagde en af drengene: En dum skolelærer, at være dum. Det slap han ikke ret godt fra!

En mand fra Køng, som børnene i Køng drillede, cyklede forbi skolen. Et par drenge råbte: "Goddag Peder!". Han kom ind i skolen, og vi måtte sige undskyld. De to, der havde råbt, måtte sidde efter. Vi måtte tit sidde efter for småting eller stå med hænderne i vejret en halv time.

Vi skulle også ryge, når vi gik fra skole, men helst når nogen så det. Det har aldrig smagt mig, så det holdt op på et tidligt stadi. Engang fandt vi en hel æske skråtoak, og vi spiste det hele. Vi blev meget syge. Jeg skulle med far og mor i byen om aftenen. Vi skulle hos Olsgårds. Åge havde også været syg. Der blev grinet meget af os. Det var flovt.

Jeg kom tit i kridtuset hos Christoffersen. Jeg måtte sidde efter eller stå med hænderne i vejret en halv time. Læreren og mig opfattede ikke humor ens. Det var en fejl hos ham!

Vi var hvert år på udflugt med skolen. I den store klasse hvert andet år i København. Vi var med toget derind fra Lundby. Vi havde næsten alle sammen en skotøjsæske med mad i. Vi så mange ting. Vi var altid i Tivoli til sidst. Jeg havde 2 kroner med. Det var mange penge dengang. En pige fra Svinø, som var plejebarn, havde ikke fået penge med hjemmefra, men Emmy foretog en indsamling mellem pigerne, så hun også fik en god dag ud af det.

Fiskeri omkring Dybsø.

På Svinø var der mange fiskerfamilier, da jeg var barn. Flere af dem boede ved mosen ved den vestre side. Der var kun ca. 1 kilometer til Nørrestranden (Dybsø fjord), ca. 2 kilometer til Strømmen ved Smålandshavet. Ved stranden ved Sandviggård og Rævehøj kan man endnu se de sten, der er lagt ud i vandet som en rad. Ude ved enden var der en vidjeruse, så man kunne gå på stenene ud og røgte rusen.

Fiskerne dyrkede selv deres vidjer. Vidjer er en pileart, som gror godt ved moser og på fugtig jord.

Andreas Bertelsen kan jeg endnu huske som en meget gammel mand. Jeg gik tit ned til stranden når fiskerne kom i land. Andreas og Chr. Fisker var kommet ind. Fra stranden var det første stykke af stien meget stejlt. Andreas kunne næsten ikke bære fiskene op til trillebøren. Jeg sagde: "Skal jeg ikke hjælpe dig Andreas". "Nej min dreng, når jeg ikke selv kan bære fiskene op selv, holder jeg op med at fiske".

Andreas var faldet overbord et par gange, men andre fiskere havde reddet ham. Men der var en gang det var meget tæt på at gå galt. Han var faldet overbord, men havde fået fat i en rusepæl med begge hænder og hang der med hovedet oven vandet. Han blev kørt hjem i en vogn, var helt stivfrossen, og lægen kom fra Lundby. Lægen sagde, at Andreas' kone skulle gå i seng og varme ham. Men de levede ikke så godt sammen, så det ville hun ikke. Hun sagde: "Han kan få lov at dø det gamle kvaj". Han døde ikke den gang.

De nåede at holde guldbryllup. Svinøerne holdt en stor fest for dem i Svinø forsamlingshus.

Nogle dage efter guldbrylluppet kom de gående hen til Peder Pedersen, Skovstedgård, og ville skilles. Peder Pedersen havde været med at lave Guldbryllupsfesten, så han mente de kunne være sammen

den sidste tid. Det ville de ikke. De ville leve i fred i deres sidste dage. Andreas rejste til Osted hos en søn, og ko-nen rejste til en datter ved Ugledige.

Chr. fisker og Peder fisker fiskede sammen i nogle år. De sejlede længere ud. Engang ved Knudshoved var det blæst op og blevet hårdt vejr. Chr. fisker lagde sig ned på knæene og bad til Vor Herre. Peder fisker kunne blive opfarende. Han blev vred og sagde: "Hvis du ikke holder op med det pjat og får fat i årerne, ser vi aldrig kvinder eller børn mere". Jeg ved ikke, hvad der hjalp mest, enten Peder fiskers udskæld eller Chr. fiskers ydmyg- hed.

Jeg kan kun huske, at det gik galt en gang for en ung fisker fra Svinø, der hed Fritz Nerup. Der kom i November måned en haglbyge. Han havde taget sine søstøvlér af og bundet dem til båden. Han kuldsejlede, og han ville svømme i land ved Kostræde. Der er ikke ret dybt i Dybsø Fjord. Det var en ung mand og meget dygtig til at sejle med sejl. Man mener, han fik krampe, og at det var der-for han druknede.

Omkring 1910 fik fiskeriet ved Svinø et stort opsving. Der var mange fisk, og Første Verdenskrig gav gode priser. Der blev bygget nye huse og nogle store ude ved strømmen, - og de havde bil. Men to år i rad ødelagde efterårsstormene deres redskaber. Det gik hårdest ud over bundgarnsfiskerne. Priserne faldt, og de store mængder af fisk var væk, særlig silden, som de havde fanget mange af, var væk.

Skipperen og Svinø som havneby.

Skipperen var en af de mest foretagsomme mænd, der har levet på Svinø. Hans Peder Christiansen hed han, og hans kone hed Johanne. De havde 3 døtre og 4 foretagsomme sønner. Skipperen boede på en ejendom med jord til. Jorden lå vest for vejen til Dybsø. Konen passede høkerforretning. Han byggede senere Svinø købmandsforretning, som blev en stor forretning.

Skipperen fiskede. Han købte et ældre skib og sejlede med for-skellige varer fra Tyskland, Sverige og Norge. Skipperen ville have et større og et nyt skib at sejle med, så han byggede selv et skib. Han begyndte med at fælde egetræer, der var passende. Så indrettede han en sav, hvor kævlen blev lagt på ruller, så kævlen kunne rulle frem. Hans drenge savede plankerne ud. En stod oppe, den anden dreng stod nede i en grav, og de trak saven. Man kunne save dem lige tykke. Da de begyndte var de 11 - 12 år. Skipperen byggede skibet nede ved strømmen. Han skar plankerne til hjemme, han bøjede dem og kogte dem, i en dertil indrettet kedel. Skipperen brugte ikke tommestok. Han målte med en bestemt afstand mellem hænderne, savede planken til, kørte ned til skib-et, satte den på og den passede. Skipperen var 7 år om at bygge skibet. Det var færdigt i år 1900 og kunne sejle. Det var en to-mastet skonnert, som hed Johanne af Svinø.

Der blev lavet en lossebro ved Strømmen. Skibet sejlede fra Svinø og tog fragt og varer med fra alle havnene nord om Sjælland til København. Skipperens sønner sejlede nogle år. Da Svinø købmandsforretning var bygget, og den yngste søn blev købmand, blev der rigtig gang i handelen. Der blev bygget et pakhús ude ved Skip-perstedet. Købmanden i Køng var gift med en datter af Skipperen.

De delte sommetider en last.

Jeg kan huske, da jeg var lille, var jeg med far ude ved skibet

og hente varer. Kul og briketter blev hældt lige ned i vognen. Kunstgødning eller kraftfoder var i 100 kg sække. Der var mange andre bønder ude ved Strømmen og hente varer lige fra skibet. To bønder, Hans Jensen og Lars Nielsen, kørte varer til pakhuset. Chr. fisker var altid med til at losse. Købmanden havde selv bil, men det holdt op, da købmanden døde i 1932. Købmanden og mine forældre kom meget sammen. De havde en datter, der var lige gammel med mig. Vi legede godt sammen indtil de voksne begyndte at drille os med, at vi var kærester. Så begyndte vi at slås. Den jord, der hørte til Skipperstedet, er bygget til med sommerhuse nu.

Dybsø og Dybsødagen.

En stor begivenhed på Svinø var Dybsødagen. Det var den dag men først i maj satte kvæg og heste på Dybsø. Dybsø ejedes af Gavnø gods. Det foregik på den måde, at fra Sydsjælland kom der kreaturer og heste, ikke ret mange fra Svinø, hvor der var mange eng-arealer omkring Svinø og omegn. Der blev brændt et nummer i klov eller hov for hver ejer af dyrene. Derefter svømmede dyrene efter en båd, 2 mand trak i et reb, så båden og kreaturer kom over det smalle, men meget dybe vand med en stærk strøm. Der gik 260 - 280 dyr om sommeren.

Det havde før i tiden været en meget stor festdag, særlig i Dybsømandens velmagtsdage, da der var beværtning på Dybsø, og Dybsødagen var almindelig fridag på Svinø. Hvis min far havde karle, som aldrig havde set det, fik de altid fri et par timer.

Børnene fra Kostræde og Svinø skoler var der altid med lærer. Hvert år var børnene i Svinø skoles 2. klasse på Dybsø, inden kreaturerne blev sluppet derud. Vi blev roet over til Dybsø af Dybsø Christian, den ældste af Dybsømandens sønner. Det er den stærkeste mand, jeg har kendt. Han boede på Dybsø. Der var ingen, der vovede at vippe med båden eller at sidde uroligt. Vi gik rundt på øen og nød den dejlige natur og det storslåede fugleliv.

Der var kolossalt med måger og mågereder, på steder lå rederne meget tæt. Det var en heldagstur, så vi havde mad med. Der blev samlet mågeæg på Dybsø, som blev solgt, de fleste til bagerier.

Jeg har været med til mange gange at spise mågeæg, de smagte dejligt. Et år da vi kom i land på Dybsø, spændte Mogens ben for en af pigerne. Så kom Mogens ikke med rundt på Dybsø.

Vi spiste vores mad på Humlebakken, og så legede vi. Det var en pragtfuld tur. Så fik vi lov, at løbe en time selv og lege selv. Et år fandt vi på at slås med mågeæg, der var nok at kaste med. Vi så godt ud, da det blev stoppet. Det var vel nok sjovt, men det standsede brat, der var et par stykker, der blev ramt lige i ansigtet, så de løb op og sladrede til Christoffersen.

Hjemturen foregik i ro, men da vi kom i skole dagen efter, var der vel nok lagt i kakkellovnen. De to der havde sladret sagde, at de ikke havde ramt nogen, men det hjalp ikke noget. Der var to piger, der havde været med. Vi kom til at stå med armene i stræk opad. Af drengene var der kun Mogens, som ikke var med, han havde jo spændt ben for en pige, så han sad og grinede fjollet. Det med at stå med hænderne i vejret, var noget Christoffersen havde indført.

Forskellige oplevelser:

Mine forældre havde en stor omgangskreds. Dengang kom vi børn altid med til gilde. Om vinteren, når grisen var slagtet, var der altid spisegilde. Vi fik ribbensteg og flæskesteg. Det kunne ske, at vi

fik ande- eller gåsesteg. Min mor var altid meget opfindsom. Dengang var der ikke noget, der hed køleskab eller fryseboks. Min mor havde i nogle år kalkuner. Hun dyrkede selv apsparges, og vi pillede champignon, der blev henkogt. Endnu i 1992, når vi, der var børn dengang, kommer sammen, snakker de altid om, hvor sjovt og spændende det var, at komme ud hos Marenstine, som min mor hed. Vi havde det altid sjovt og dejligt. Et sted, jeg holdt meget meget af at komme, var hos Kristine og Anders på Sandviggård. Der blev jeg forkælet. Jeg kom derud på sommerferie. Jeg var 6 år første gang. Da vi havde spist til aften, drillede de mig med, at jeg skulle ligge hos pigen om natten. Det turde Kurt ikke, så jeg gik hjem og sove, og gik derud igen dagen efter. Men det var kun første år, så overnattede jeg.

Mine forældre var jo flyttet til Svinø fra Møn, men Anders kunne fortælle om gamle dage på Svinø.

Han fortalte om de gamle bønders levemåde og om de kolossale isskruninger i 1902, hvor den sidste is først smeltede i august, da man høstede. Vi sejlede til Dybsø, og Anders fortalte om fuglelivet og om de to gårde, der havde ligget på Dybsø. Man kunne dengang se, hvor de havde ligget.

Anders havde et værelse med udstoppede dyr og alle mulige fugle. Det var hans far, der havde udstoppet dem.

Anders' far og mor boede i et hus ved gården. Chr. Frederik hed han. Chr. Frederik havde lavet en masse træfigurer og berømte bygninger, soldater, bønder, bønderkoner, Frihedsgudinden i New York's havn, Eiffeltårnet og andre ting. De ting blev beundret meget af alle, der kørte til stranden, men de rådne op, men fra 1930 - 1940 var det meget flot. I 1985 så jeg et billede i fjernsynet af figurerne, som var taget i 1932.

Anders fortalte også om høsten i gamle dage og skikke. Det havde jeg jo aldrig hørt om af min far, han var jo født i Amerika, havde ikke kendt andet end selvbindere og et stort tærskværk. Anders fortalte også om begravelsesskikke, at der blev lagt en saks på brystet af den døde. Saksen blev lagt som et kors. Børnene var dengang altid med til begravelsesfesten, det har også været fest for familie og venners børn. Anders fortalte også om, da han var dreng, havde gårdene op til Smålandshavet marsvinelaug. Man var 3 gårde sammen om garn og koger. Garnene er med store masker, som sildene løb igennem og marsvinene sad fast i. Man satte garnene ud om foråret, når isen var væk, og tog garnene op omkring 10. maj. Man fangede marsvinene for tranens skyld. Man kogte tranen af i gruekedelen (vaskekedelen). Tranen blev brugt til belysning i tranlamper, og til at smøre læderfodtøj med.

Man måtte også, før min tid, skyde svaner. De unge svaner, som er grå, kunne godt spises, men som Anders sagde, folk var ikke så forvente dengang.

Anders havde nede ved badestranden ishus og et stort telt, hvor der blev solgt kaffe og øl.

Mine forældre kørte tit til badestranden om aftenen. Vi havde mad med, det var dejligt. De unge mennesker gav altid mig chokolade, så svinede jeg mit hvide matrostøj og ansigtet. Så tog min mor sit lommetørklæde, spyttede på det, og tørte mig i ansigtet, så grinede de af mig. Jeg lovede, jeg svinede mig ikke næste gang. Det var kun chokolade, der svinede, de gav mig.

Engang ville jeg prøve at gå på tjørnene, der var slidt af vinden, men jeg faldt igennem. Der sad jeg og hylede, de andre børn prøvede at få mig op, men de kunne ikke, så kom min mor og fik mig op. Så

fik jeg en endefuld, og så måtte jeg sidde inde i teltet ved siden af far og mor resten af aftenen. Det var både jeg og de andre børn kede af.

Der var også så man kunne spille kegler. Kuglen hang i en kæde og skulle bagom og ramme spids, ellers talte det ikke, de væltede kegler.

Der var også en stor fin grammofon, som blev benyttet meget. Da vi blev lidt større, dansede vi på grønsværen efter gramfonmusik. Jeg har altid gået meget i vandet, og på et tidligt tidspunkt lært at svømme. Da jeg i 10 års alderen selv fik lov til at køre til badestranden, fik jeg 25 øre med. En ispind kostede 10 øre, en med chokoladeovertræk kostede 15 øre. Der var tit børn, der ikke havde penge med. Dem kunne Anders godt give en is.

Jeg har ellers kun glæder og dejlige oplevelser fra badestranden, men en kedelig ting vil jeg tage med:

En fattig dreng på 14 - 15 år under værgerådet var cyklet til stranden fra Ring i arbejdstøj. Han stjal 5 kr. fra to forskelliges tøj, medens de var i vandet. Det blev opdaget, og der kom to store betjente i bil fra Vordingborg. Det var en tung gang for Anders, at gå hen og pege ham ud. De tog ham med til Vordingborg og satte ham i fængsel. Han havde selvfølgelig ingen penge med til stranden, stakkels dreng. Ellers har jeg kun glæder og dejlige oplevelser igennem mine børne og ungdomsår.

Da jeg begyndte at lede gymnastik, ville alle børnene lave kraftspring og flik-flak. Det var et liv, der passede mig, at være omgivet af glade børn.

I 1935 blev der bygget en restaurant ved Svinø badestrand. I 1938 blev Bølgely indrettet til hotel, men for os med badeliv og idræt, blev det stadig Svinø badestrand, der var samlingssted. Der var mange udflugter til stranden, særlig under krigen kom mange kørende i hestekøretøjer. De havde øl og brændevin med. De blev tit uenige og kom op at slås. Det var sjovt at se på. Efter krigen var der dansent, som det hed dengang. Om onsdagen ved stranden, om lørdagen på Bølgely. På Bølgely var der altid nogen, der kom op at slås. Der skulle man passe på.

Bertil, - en god kammerat.

Bertil og jeg begyndte at gå i skole samtidig. Bertils far hed Axel. Han var en af de raskeste arbejdere, jeg har kendt. Axel gik på arbejde om dagen og fiskede med kroge og blussede efter ål om natten. Bertil og hans mor og søster stak mading på krogene. Så satte de krogene om aftenen og trak krogene op om morgenen. Det var ål de fangede. De dage, vi ikke var i skole, gik Bertil ud og solgte ål. Det skete Bertil faldt i søvn i timen. Bertil skulle passe sine ting hjemme først, inden vi fik lov at lege. Men min far havde også mange ting, at jeg skulle passe.

Bertil var skrap til at skyde med slangebøsse. Han kunne ramme fugle. Det højeste, jeg nåede var, at ramme et vindue. Så fik jeg en endefuld og Bertil blev sendt hjem.

Bertil og jeg havde hørt, at Ib og Skipperen havde sat en stor sæk op over loftlemmen ude på Nakken. Det blev fortalt nogle gange. Det blev bedre for hver gang, det blev fortalt. Vilhelm, som karlen hed, var kommet helt op i sækken.

Det skulle Bertil og jeg også prøve. Vi havde en lem op til loftet i det gamle stuehus. Det kunne være sjovt, at få mor eller pigen op i sækken, men far opdagede det ved de første forberedelser. Så fik jeg endefuld og Bertil blev sendt hjem.

Vi kørte meget på is, både på skøjter og på slæde. Bertil kom altid et par gange og fortalte, at isen ikke kunne bære endnu. Han faldt altid gennem isen. Men når isen på stranden kunne bære, var det sjovt. Far havde lavet en isslæde med sejl, der var Åge tit med. Det gik stærkt i medvind, men vi var ikke ret gode til at krydse, så måtte vi trække isslæden tilbage.

Vi legede meget med drager. Vi var blevet gode til at lave dem, så de altid kunne flyve. Vi lavede dem også store. Vi satte tre drager oven på hinanden. Far gav os lister til at lave drager af. Far havde altid nye asketræslister til selvbindersejl. Han lavede dem selv. De nye lister måtte vi ikke tage. Det var vi kommet til engang. Jeg fik en endefuld, - den slags lister slår hårdt!, og Bertil blev sendt hjem.

Vi havde haft radio altid. Det var med akkumulator. Den blev ladet op ned hos Olsgård. Det kostede 50 øre.

Det var en glad Bertil, da han kom i skole og fortalte, at hans far havde købt radio, men han var misundt af de andre arbejderbørn. Da Bertil var 11 - 12 år, begyndte han at sælge aviser (Berlingske Tidende og lidt senere Billedbladet). Det var en glad Bertil, da vi om sommeren var på udflugt med skolen til København. Han havde selv tjent til et nyt jakkesæt, som han havde på.

Bertils mor var tit syg. Et år lå hun på sygehuset i Julen. Bertils søster var i Korsør hos en moster. Bertil og Axel skulle til Korsør og holde Jul. Bertil fik julegave af far og mor. Den måtte han ikke pakke op før Juleaften. Men så blev det så dårligt vejr, at rutebilen til Næstved ikke kunne køre. Så kom Bertil og hans far ud hos os og holde Jul. Bertil havde åbnet sin julegave. Han havde spist chokoladen, appelsinen og konfekten, så den kunne ikke reddes.

Når jeg skulle hjælpe til med arbejdet, hjalp Bertil mig. Han var altid en god kammerat.

Et år, vi skulle slagte gris, kom Bertil tidligt om morgenen. Der blev altid taget blod og lavet blodpølse til aften. Da slagteren trak grisen ud, sagde Bertil, det kunne være sjovt, hvis grisen løb fra dem. Da slagteren stak grisen, faldt den ned af bænken og blodet sprøjtede til alle sider. Vi fik slet ikke nogen blodpølse, det var synd for Bertil. De drillede ham, at det var hans skyld, han havde jo sagt bare grisen ville løbe.

Da Bertil blev konfirmeret i oktober 1940, kørte jeg for Bertil, Hilma og Axel til Køng kirke. Det var under krigen, så det var med heste. Bertil købte en ny cykel efter konfirmationen. Det var en af de sidste nye cykler, der blev solgt. Den blev stjålet af en tysk soldat, men Bertil så cyklen, og fik fat i sin far. De fik den ny cykel igen.

Under krigen gravede Axel tørv i Køng moser. Axel fik bygget huset om. Axel tjente 18 kr. om dagen, de to mand, der byggede huset om, fik 10 og 8 kr. om dagen. Der blev bygget nye mure uden for de gamle og nyt tag. Huset blev næsten som nyt. Man måtte ikke bygge nye huse under krigen.

Snekastning, - det sidste pligtarbejde.

Da jeg var barn, var der altid meget sne. Ved den vestre side skulle vi hjælpe rutebilen igenem. Det var altid galt ved Mosebanken. Der var en snefoged, som sagde folk til og styrede arbejdet. Det var ikke noget ønskejob. Når der var meget sne, var der 2 mand fra

hver gård. De store huse havde ½ dag i en omgang. En omgang var 4 dage. Når der var meget sne var en omgang 2 dage.

Vi var tit nede hos købmanden. Det var mest dansk frugtvin, der blev drukket (min mor kaldte frugtvin for snegravervin). De nye karle måtte tit bæres hjem efter en snekastningsdag. Når det føg for meget, mødte der kun nogle få stykker, som hjalp rutebil og mælkekusk. Vi havde 2 mælkekuske ved den vestre side.

Mælkekuskene kørte med heste.

I 1938 fik vi en sneplov af træ. Der var fire faste mand med sneploven. Vi måtte tit før ud om morgenen end de andre. Vi måtte også tit ud i snestorm. Omkring 1950 begyndte sneplovene med lastbil. Så var vi kun ude at hjælpe sneploven, hvis den kørte fast. I 1960 holdt snekastningspligten helt op.

Peder Pedersen og Marie, "Skovstedgård".

Peder og Marie var på alder med min farfar og farmor. De havde børnebørn på alder med Eva og mig. For Eva og mig blev de også bedstefar og bedstemor.

Peder Pedersen havde en bror, der boede i Lønne ved Gavnø.

Ham havde vi besøgt i juli 1932. Da vi kørte hjem, var der en let tågedis ud over Noret. Ved en bestemt temperatur trækker en gasart op og lyser i tågen, - det kaldes lygtemænd. Det var der den aften. Der har jo før i tiden været meget mystik og overtro omkring moserne og lygtemænd.

Far standsede bilen, og vi gik ud og beundrede lygtemændene. Peder Pedersen sagde: "Det er sidste gang du ser lygtemænd Kurt, nu bliver Noret afvandet, og så er det forbi". Det var med vemod i stemmen han sagde det. Han tænkte på det kolossale jagtområde, som forsvandt. Køng, Lundby, Sværdborg, Barmosen og Noret var Danmarks største lavmose på 6000 tdl.; Gavnø gods havde 120 tdl. af Noret, det købte Harald Hansen, Østergård, Svinø, så det blev en gård på 200 tdl.; Der blev bygget to pumpestationer, en ved Aunø, som tog vandet fra Noret, og en ved Fuglebæk, som er den største.

Peder Pedersen og Rasmus Nielsen regnedes for de fineste kort-spillere på Svinø, og de spillede godt kort.

Peder var en fin jæger, og han skød godt. Deres børnebørn Åge og Elly kom vi meget sammen med. Hvis vores forældre var i byen, og vi ikke var med, var vi hos hinanden. Hvis vi ikke skulle i skole dagen efter, blev vi. Så smurte mor en pakke mad, vi tog ud at sejle eller ned ved fjorden. Engang vi var ude midt på fjorden, var der en, der blev trængende. Den tømte madkasse blev benyttet, blev søsat og sejlede hen over bølgerne.

Far havde lavet mig en ny trillebør. Den kom med mælkekusken hjem fra smeden, som havde beslået den. Da den kom, var Margit og Bjarne der, to jævnaldrene kammerater med mig. Vi ville køre med den alle tre. Far sagde, at jeg kunne køre med den i morgen. Smed Hansen og Jens Peder sagde, at det var min trillebør. Vi sloges om den alle tre. Medens vi sloges allerbedst, gemte far trillebøren. Så legede vi godt igen.

Vi kom altid rundt til børnefødselsdage. Vi legede altid ude, når det var godt vejr. Ved gårdene var der mødding og møddingvand. Det skete tit, at en løb ud over en møddingpøl. Man kunne ikke se pølen, når der var avner på den. Et år var det mig, der røg i nede hos Åge Olsgård, så jeg lugtede godt, da vi var inde at drikke chokolade og spise lagkage.

Forskellige barndomsoplevelser.

Engang under krigen kørte jeg i rutebil fra Næstved. Der var en af fars gamle karle med. Vi var mange, der stod op i rutebilen. Han fortalte om, da han var ude at grave sne. Han og en til var blevet meget fulde. De to fuldesnuder blev lagt ind i kostalden ude hos Anders, hvor der også lå en so med grise i kostalden. Så sagde jeg til Poul: "Var det dengang, du pattede soen?". Så råbte Poul lige så højt han kunne og bandede meget: "Jeg har aldrig pattet nogen so!". Alle i rutebilen grinede og skulle se ham, der ikke havde pattet nogen so, men han vidste godt hvem, der havde lavet den løgnehistorie om de to fyldebøtter. Den anden kom hans broder ned at hente i mælkevogn. Han ville ikke med hjem. Han gik ned til gamle Ole, og lagde sig ind hos gedebukken. Det var geden og gedebukken meget utilfredse med, så han kom hos gamle Ole og sove den nat.

Ole og Jenny boede i det hus, der lå nærmest ved mit hjem. De havde ingen børn. Ole gik på arbejde forskellige steder, han forstod at gå uden om det hårde arbejde. I mine drengeår slog arbejderne sten om vinteren. De sten, der var hårde, bar Ole væk og gemte. Ole lavede mange små numre.

Da Ole og Jenny havde gulbryllup, blev Gunner, Colding og mig enige om, at samle ind til en gave ved den vestre side. Jeg var 27 steder den dag. Det var ikke alle, der ville give noget til gamle Ole, men jeg fik øl eller vin hvert sted, nogle steder fik jeg to genstande.

Engang var Ole blevet syg. Jenny ringede ud, og bad mig om at komme op at klippe Ole. Da jeg kom, sagde Jenny: "Ole dør i nat, så han skal være pæn, når han bliver lagt i kisten".

Ole levede imidlertid 25 år efter, han blev 95 år. Jeg klippede Ole resten af hans dage, det gjorde jeg pænt sagde Jenny, hun var blind!

I 1978 - 79 havde vi en meget slem snevinter. Der kunne ikke komme hjemmehjælp eller andre frem og passe dem. Jytte lavede mad til Ole og Jenny, og til far. Vores karl og mig gik over markerne med mad til dem, det var sødt at se de to gamle mennesker hjælpe hinanden. Ole og Jenny havde altid været begærlige, men jeg fik 850 kr. af dem for at gå op til dem med mad den måned. For de penge købte jeg De Danskes Øer af Achton Friis.

Vagn Ove hed min karl. Da det blev bedre vejr, gik vi ind og besøgte Gunner og Ruth. Vagn Ove blev forelsket i Gunners datter, - det var gensidigt. De blev gift, og de driver nu et stort, fint og effektivt landbrug ved Næstved. Jenny sagde Vagn Ove var så pæn. Jenny var blind! Ole sagde han snakkede så pænt. Ole var døv!

Jeg kom til at tænke på, at Ole havde altid en lille hund (en foxterrier). Engang Bertil og jeg cyklede om kap, kørte jeg over Oles hund, jeg væltede, og slog mig meget. Ole og Jenny skældte mig og Bertil ud, vi kørte for stærkt på cykel. Hunden kom så meget til skade, at den blev skævbenet resten af sin tid. Det fik jeg tit at høre, at det var min skyld.

Da jeg var lille, havde vi en gammel Post, der hed Lars Olsen. Han var speciel. Til sidst kørte han i en jumpe. Han kørte løbsk, men slagter Viggo kørte uden om ham. Det blev posten meget vred over, ingen skulle køre uden om ham!

Vi havde engang fået et lille føl om natten. Det viste jeg til Posten. Han ville have det med hjem. Det varede længe inden Lars Olsen og

jeg blev venner igen.

Vores gamle smed, Peder Jensen, var radikal, hans nabo, Per Hansen var højremand (konservativ). Posten byttede aviserne om. Smeden ville ikke røre ved en højre avis, han tog den med ildtangen uden at fortrække en mine, ellers var de fine venner. Folk sagde de byttede ikke før de havde læst den andens avis.

Smeden havde en blæsebælg til håndkraft. Man var en stor dreng. når man kunne få lov at trække blæsebælgen. Det passede altid, når jeg kom, skulle der også trækkes slibesten. I 1938 kom der en ung smed (Knud Hansen) han fik elektricitet. Så var det ødelagt. Dengang blev alt smedet sammen. Man smedede hestesko. Det gjorde Knud også under krigen. Når harvetænderne var slidt op, lagde smeden jern på. Smeden var den mest betydningsfulde mand i byen. Man sagde til drengene, at han kunne lave en dreng om til en tøs. Smeden havde en tohjulet trækvogn. Den blev brugt til mange ting. Man kørte også sommetider fyldebøtter hjem fra forsamlingshuset.

I Køng sogn var der to mejerier. Nødekær i Sallerup og Ellehøj i Kostræde. På Ellehøj var der en ældre men hurtig bestyrer. På alle mejerier blev der lavet smør. Fløden kom op i smørkærnen, som var en stor trætønde, der kørte rundt. Engang gik låget af kærnen, og alt smørret faldt ud. Smørret var på vej hen i hullet, hvor vandet rendte ud. Svendsen, som mejeribestyreren hed, var hurtig. Han satte sig i hullet, så han reddede smørret. Der sad han og råbte om hjælp. Smørret blev øst op igen.

Sidtst i 1800 - tallet opstod andelsbevægelsen. Det var bønderne der skabte den ved sammenhold, men man opgav også noget af selvstændigheden, til fordel for, at man medbestemte i mejeriet eller andre andelsforretninger. Mejerierne var det, der først startede, og var en nødvendighed for kvalitet og økonomi i landbruget. Det var smørret, der var for forskelligt og for dårligt. Helt op til min tid eksporterede man smør til England i dritler. En drittel er en trætønde, hvor der kan være 50 kg smør i. Det vejede købmanden selv af.

Der var også en belgisk hesteavlerforening i Køng sogn. Når de havde købt en ny hingst, kørte man sognet rundt. Man holdt flere steder. Man holdt ved Svinø forsamlingshus. Der var mange gode bemærkninger. Engang havde de været lidt uheldige med køb af hingst. Karl Olsen sagde, da han så hingsten: "Nok er jeg ringe som menneske, men den er ringere som hest!".

Karl Olsen reparerede sko og træsko samt seletøj og selvbindersejl. Han havde være slagter, så han gik også rundt og slagtede grise. Hans kone hed Dorthea. Hun var en meget dygtig kogekone. Hun holdt hjemmet oppe. Når det var høst, var der penge at tjene. Pengene blev omsat i spiritus med det samme. Så kneb det med at få lavet tingene.

De havde 7 meget dygtige børn. De to yngste var på alder med mig og var blandt mine bedste kammerater.

Kar Olsens bror Hans havde også været slagter. Han levede af småhandel, at luge roer og hugge tagrør med le. Han slagtede også grise.

Engang skulle Hans Olsen købe 12 grise af en bonde. Bonden forlangte 60 kr. for stykket fra den lille ende af, 80 kr. stykket fra den

store ende af. Hans Olsen købte dem alle fra den lille ende af! Hans Olsen fangede også rejer og gik rundt og solgte rejer. De kostede 50 øre potten (en potte er en liter). Købmand Høyer kom med en natpotte og skulle have den fyldt med rejer. De blev meget uenige, det var jo Hans Olsens egne fiduser, der blev brugt og det passede ham ikke!

Hans Olsen kunne mange ting, når han var ædru!

Afslutning.

Jeg mener, jeg er opvokset i den mest heldige tid. Indtil 1920 var de fleste udlevede og slidt op i 60 - 65 års alderen. Mændene p.g.a. hårdt arbejde, dårlige huse og for dårlig mad.

Kvinderne blev gift i 26 - 27 års alderen, fik mange børn, 8 - 10 stykker, indtil 42 - 45 års alderen. De døde 60 - 65 år gamle, de havde haft børn altid.

I 1950 når de blev konfirmeret var drengene i lære eller andet arbejde. Pigerne ude at tjene, og blev gift i 22 - 23 års alderen. Fik 2 - 3 børn med det samme og var færdige med børn ved 45 års alderen og havde 25 gode år tilbage.

På 30 år har tingene ændret sig meget.

I 1880, 1 mill. mennesker, 80% på landet.

I 1920, 2 mill. mennesker, 70% på landet.

I 1950, 4 mill. mennesker, 35% på landet.